
■ ■ ■ ■ ■

**WIADOMOŚCI
HYDRO-
BIOLOGICZNE***

■ ■ ■ ■ ■

Profesor Anna Stańczykowska-Piotrowska – 45 lat pracy dla hydrobiologii

26 kwietnia 2001 r. w pięknej auli Instytutu Biologii Akademii Podlaskiej w Siedlcach odbyła się uroczysta Sesja Jubileuszowa poświęcona 45-leciu pracy naukowej, organizacyjnej i dydaktycznej prof. Anny Stańczykowskiej-Piotrowskiej.

Sesja rozpoczęła się seminarium naukowym na temat „Strefa litoralu a eutrofizacja jezior” prowadzonym przez prof. Ewę Pieczyńską z Uniwersytetu Warszawskiego, po czym nastąpiły okolicznościowe wystąpienia, gratulacje i życzenia skierowane do Jubilatki od władz Akademii i miasta, przedstawicieli wielu wyższych uczelni, placówek badawczych i związanych z ochroną przyrody, współpracowników, kolegów, przyjaciół. Kwiatom, upominkom i wzruszeniom nie było końca.

Prof. Anna Stańczykowska-Piotrowska już od 17 lat związana jest z Akademią Podlaską w Siedlcach (d. Wyższa Szkoła Rolniczo-Pedagogiczna), gdzie stworzyła i kieruje Katedrą Ekologii i Ochrony Środowiska. Wcześniej, przez 30 lat pracowała w Zakładzie Hydrobiologii Instytutu Ekologii PAN w Dziekanowie Leśnym.

(fot. Krystyna Markowska – archiwum)

* Biuletyn Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego – nr 155; redagują: Eligiusz Pieczyński i Jan Igor Rybak.

Poza krótkim epizodem poświęconym badaniom zoomikroentosu Jej działalność naukowa cały czas skupia się wokół mięczaków wodnych, a zwłaszcza małża *Dreissena polymorpha* (Pall.) (racicznica zmienna).

W latach 50. Ania Stańczykowska wzięła udział w kompleksowych badaniach starorzeczy wiślanych na przykładzie tzw. Łachy Konfederatka pod Wyszogrodem, których efektem była cała seria publikacji na temat mięczaków dennych i naroślinnych oraz występowania, odżywiania się i skupiskowości ślimaka żyworódki (*Viviparus*).

W latach 1959–1960 zaobserwowała Ona i opisała ciekawe zjawisko gwałtownej redukcji liczebności małża *Dreissena polymorpha* w Jeziorze Mikołajskim i w kilku innych jeziorach mazurskich. Od tej pory gatunek ten tak zafascynował Anię, że pozostała mu wierna naukowo aż do dziś. Od tej pory też datują się regularne obserwacje Ani nad fluktuacjami liczebności racicznic w Jeziorze Mikołajskim. Długotrwałość tych badań (do których miałem okazję włączyć się w latach 70.) jest niewątpliwie unikatowa w skali światowej.

Występowanie, kolonijność i „dorodność” racicznic tworzących populacje w kilkudziesięciu jeziorach mazurskich były tematem Jej rozprawy doktorskiej, obronionej i opublikowanej w 1964 r.

Na przełomie lat 60. i 70. Ania prowadzi eksperymentalne badania (rozpracowane technicznie wspólnie z dr. Włodzimierzem Ławaczem i dr. Jackiem Mattice'em z USA) nad działalnością filtracyjną i konsumpcją pokarmu przez *D. polymorpha*. Istotą i nowością tych eksperymentów było to, że badane małże znajdowały się w warunkach zbliżonych do naturalnych. Pojemniki eksperymentalne znajdowały się bezpośrednio w jeziorze, a racicznice otoczone były wodą dostarczaną prosto z jeziora, ze składem sestonu i temperaturą odpowiadającą warunkom jeziornym. Uzyskane wyniki i dalsze kalkulacje wykazały, jak ogromną i pozytywną rolę w procesie oczyszczania wody z zawiesiny odgrywać mogą populacje racicznic w różnych zbiornikach. Do tej pory dostrzegano właściwie tylko negatywne zjawisko obrastania urządzeń hydrotechnicznych przez *D. polymorpha*.

Filtracja *D. polymorpha* jako czynnik wpływający na obieg materii w jeziorze; *D. polymorpha* jako pokarm ptaków i ryb; wpływ trofii jezior na *D. polymorpha*; wpływ wód podgrzanych... – to tylko niektóre z zagadnień, którym Ania poświęcała swoje zainteresowanie naukowe.

Imponująca jest liczba zbiorników, na których prowadziła Ona badania hydrobiologiczne. Przede wszystkim są to z jednej strony Wielkie Jeziora Mazurskie, z drugiej – dziesiątki często drobnych jezior rozsianych w północno-wschodniej Polsce. Ponadto – podgrzane jeziora konińskie, Jezioro Żarnowieckie, Zalew Wiślany, Zbiornik Zegrzyński. To w Polsce, a za granicą: jezioro Balaton, Nezyderskie, Zuryskie, jeziora Włoch, Ameryki Północnej.

Rozprawa habilitacyjna, opublikowana w 1977 r., była podsumowaniem wiedzy na temat ekologii *D. polymorpha* w jeziorach.

Wszechstronność badań Ani nad *D. polymorpha* to po pierwsze intensywne, szczegółowe obserwacje i eksperymenty w wybranych jeziorach, po drugie – ekstensywne badania wielu jezior w tym samym okresie, po trzecie wreszcie –

powtarzanie badań co kilka lat, dające w sumie wyjątkową długotrwałość obserwacji ukazujących tendencje zmian w czasie w populacjach tych małży w różnych sytuacjach ekologicznych.

Pojawienie się przed kilkunastoma laty i ogromna ekspansja *D. polymorpha* w jeziorach amerykańskich stworzyły zupełnie nową jakość dla badań nad tym gatunkiem. W kanadyjskim opracowaniu poświęconym syntezie badań europejskich nad *D. polymorpha* i perspektywom dla Ameryki Północnej, najobficiej cytowanym autorem jest A. Stańczykowska. Nic więc dziwnego, że została Ona zaproszona przez Amerykanów do napisania pierwszego rozdziału w monumentalnej książce (mającej ponad 800 stron) o *zebra mussels*, rozdziału przybliżającego czytelnikowi amerykańskiemu polskie 30-letnie doświadczenia w badaniach tego gatunku na Pojezierzu Mazurskim.

Praca ta uzyskała wyróżnienie Wydziału II PAN. Nagród, wyróżnień i odznaczeń na koncie Jubilatki jest wyjątkowo dużo (16). W 1989 r. Rada Państwa nadała Jej tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego (stanowisko profesora zwyczajnego – 1992 r., Katolicki Uniwersytet Lubelski).

Imponujący jest dorobek naukowy Pani Profesor: 132 prace naukowe, 9 książek, 19 ekspertyz dla praktyki (w tym jedna dla WHO), kilkadziesiąt referatów i doniesień na konferencjach. W dziedzinie kształcenia kadr to ponad 60 wypromowanych magistrów, 4 doktorów, liczne recenzje prac doktorskich, habilitacyjnych i dorobku w postępowaniu o tytuł profesora.

Zajęcia dydaktyczne prowadzone dla różnych lat studiów obejmują: hydrobiologię, ekologię, ochronę wód, ochronę przyrody i ochronę środowiska. Bardzo ważną dziedziną działalności, jakiej Pani Profesor poświęca wiele uwagi, jest popularyzacja i edukacja ekologiczna i hydrobiologiczna (np. artykuły popularnonaukowe, wykłady, zaangażowanie przez wiele lat w Komitecie Organizacji Olimpiad Wiedzy Ekologicznej, udział w pracach Zespołu Programowego Biologii przy Ministerstwie Oświaty i Wychowania w latach 1980–1985, w pracach nad systemem nauczania biologii w Komitecie Biologii Ewolucyjnej i Teoretycznej PAN). Dużą rolę w przekazywaniu wiedzy hydrobiologicznej odgrywają, a przy tym znaczną popularnością cieszą się wśród czytelników zwłaszcza dwie stale wznawiane Jej książki: „Ekologia naszych wód” i „Zwierzęta bezkręgowce naszych wód”.

Prof. Anna Stańczykowska-Piotrowska jest członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego i Polskiego Towarzystwa Ekologicznego, a także członkiem Komitetu Ekologii PAN i Rady Naukowej Instytutu Ekologii PAN.

Dzięki Jej działalności, zaangażowaniu i darowi przekazywania swoich fascynacji nauką, Akademia Podlaska w Siedlcach stała się znaczącym ośrodkiem hydrobiologicznym w kraju. Zaledwie roczny okres pracy w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim sprawił, że dzięki Niej powstała tam licząca się w kręgach biologicznych wartościowa placówka hydrobiologiczna.

Liczne osiągnięcia i ogromna aktywność Ani nie przeszkadzają, że jest Ona niezwykle skromna, wrażliwa, a przy tym wesoła i wszystkim życzliwa. Pozostaje niewątpliwie wzorem szefowej, której Siedlcom można pozazdrościć.

Uroczysta Sesja Jubileuszowa, mimo oficjalnego charakteru i dużej liczby uczestników, była wyjątkowo ciepła i kameralna, w czym dużą zasługę mają główni organizatorzy: dr Ryszard Kowalski (Prodziekan Wydziału Rolniczego, kierunek Biologia), dr Elżbieta Królakowa i inni pracownicy Katedry Ekologii i Ochrony Środowiska oraz sama Jubilatka. Niespodzianką dla przybyłych gości była oprawa obiadu (miłe powitanie przez Starostę Powiatu Siedleckiego, orkiestra podlaska) i ognisko w tzw. Reymontówce w Chlewiskach pod Siedlcami.

Za wspomnienia związane ze wspólnymi wyjazdami terenowymi, za współpracę, która ciągle trwa, za miłość do jezior mazurskich, która jest również moim udziałem, za przyjaźń – chciałbym Ci Aniu bardzo gorąco podziękować.

Krzysztof Lewandowski

Sprawozdanie z działalności Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego w 2000 roku

1. Władze Towarzystwa. Do września: Prezydium Zarządu Głównego: prof. S. Radwan (prezes), prof. A. Stańczykowska (wiceprezes), dr J. I. Rybak (sekretarz), dr Aniela Praszkiwicz (skarbnik); członkowie Zarządu Głównego: prof. M. Kraska, dr K. Siudziński, prof. T. Sywula, prof. E. Szulkowska-Wojaczek. Główna Komisja Rewizyjna: prof. A. Prejs (przewodniczący), dr Jolanta Ejsmont-Karabin, prof. A. Giziński, dr T. Jażdżewska, dr A. Kownacki (członkowie). Sąd Koleżeński: prof. G. Brzęk (przewodniczący), prof. M. Brylińska, prof. L. Szlauer (członkowie). Komisja Nagród: prof. T. Backiel (przewodniczący), dr K. Lewandowski (sekretarz), dr L. Kufel, dr T. Węgleńska, prof. J. Włodek, prof. B. Zdanowski (członkowie).

Od września: Prezydium Zarządu Głównego: prof. A. Górniak (prezes), dr L. Kufel (wiceprezes), dr J. I. Rybak (sekretarz), dr R. J. Wiśniewski (skarbnik); członkowie Zarządu Głównego: prof. B. Czeczuga, prof. M. Kraska, dr K. Siudziński, prof. W. Wojciechowska. Główna Komisja Rewizyjna: prof. A. Prejs (przewodniczący), dr Jolanta Ejsmont-Karabin, prof. A. Giziński, dr T. Jażdżewska, dr A. Kownacki (członkowie). Sąd Koleżeński: prof. G. Brzęk (przewodniczący), prof. L. Szlauer, prof. B. Zdanowski (członkowie). Komisja Nagród: prof. T. Backiel (przewodniczący), dr D. Kudelska (sekretarz), prof. B. Kawecka, prof. R. Klekowski, dr T. Węgleńska, prof. J. Włodek (członkowie).

2. Działalność organizacyjna i naukowa. Kontynuowano wydawanie publikacji seryjnej „Fauna Ślaskowa Polski” pod redakcją prof. A. Piechockiego (redaktor naczelny), dr J. I. Rybaka (zastępca redaktora naczelnego) i dr W. Jurasza (sekretarz redakcji). W druku znajduje się zeszyt 11 A – Niesiołowski S., Bokła E. – Meszki (*Diptera – Simuliidae*) oraz zeszyt 33 – Pojmańska T., Cielecka D. – Tasiemce (*Cestodes*). Trwają prace redakcyjne nad zeszytem 32 część 2: Ejsmont-Karabin J.,